

Henrik Ydes tale ved modtagelsen af Georg Brandes-prisen

Taler

Henrik Yde
Prismodtager

Dato

23. maj 2022

Sted

Johan Borups Højskole,
København

Omstændigheder

Henrik Yde modtog Georg Brandes-prisen i 2019 for sin biografi om Martin Andersen Nexø.

MARTIN ANDERSEN NEXØS DRØM

Hvorfor skal man læse Nexø i dag? – er jeg blevet spurgt.

Hertil er der at sige, at det skal man da heller ikke, hvis man ikke har lyst!

Men *hvis* man får lyst, vil man bevæge sig ind i et poetisk univers, der rummer noget af den smukkeste prosa og nogle af de bedste (og bedste) historier, der er skrevet på dansk i det 20. århundrede. Og det skulle jo være grund nok til at læse ham.

Men der er også en anden grund: Nexø gen-formulerede i sit modne forfatterskab en ældgammel vision. Og jeg er sikker på, at han kendte denne visions rødder i den vestlige kultur i flere tusind år før ham selv.

Nexø var belæst – langt mere end han på sine gamle dage ville indrømme. Og han var også historiebevidst. Han så det som en mangel ved visse digtere, som han i øvrigt delte synspunkter med, hvis de ikke forstod sig selv som arvtagere, som forvaltere af en arv.

I 1934 deltog han i sovjetforfatterne 1. unionskongres i Moskva. Det er den kongres, hvor man knæsatte begrebet om en såkaldt 'socialistisk realisme' i litteraturen, hvorefter digterne (med Stalins ord) skulle være sjælens ingeniører.

Nexø var som europæisk celebrity inviteret med for at kaste glans over

kongressen. I stedet kastede han grus i maskineriet. Han havde adskilligt at udsætte på sine unge sovjetiske digterkolleger Feodor Gladkov, Aleksandr Fadajev, Nikolaj Ostrovskij og andre, og han mindede dem om, at ”for os er kontinuiteten af livsvigtig betydning, for os er socialismen en etape på menneskehedens endeløse fremmarch.”

Så nu ville han gerne have lov til at ”gøre opmærksom på noget, som jeg savner stærkt i den unge sovjetiske revolutionære litteratur: Forbindelse til fortiden! Under læsningen får man ofte en fornemmelse af, at menneskeheden først begyndte at eksistere med revolutionen eller opbygningen, og det er jo kun en højst betinget sandhed.”

Nexø var bibelstærk, og han kendte profetierne i Det Gamle Testamente om det fuldkomne, tusindårige messiasrige, kendetegnet ved lykke, retfærdighed og fred. Sådan optræder visionen også i Johannes’ Åbenbaring i Det Nye Testamente, som Nexø ligeledes kendte godt. I mere indirekte form ligger den samme drøm og den samme vision under tre af Nexøs yndlingsromaner: Cervantes’ *Don Quixote*, Victor Hugos *De elendige* og Dostojevskijs *Idioten*. Og Nexø går i sine egne værker i direkte dialog med alle disse værker.

Uden for bøgernes verden fandt Nexø den selvsamme drøm om retfærdighed, fred og lykke i en mere verdslig form, da han i 1903 mødte anarkistiske husmænd og landarbejdere ude i Andalusiens bjergegne i Spanien. De gjorde et uudsletteligt indtryk på ham ved deres generøsitet, ved deres menneskelige lødighed og ved deres mod og offervilje.

Han genkendte drømmen og visionen, da han et par år senere stiftede venskab med unge danske syndikalister og anarkister – og da han hørte den moderne arbejderbevægelses parole:

'Fra enhver efter evne, til enhver efter hans behov!'

Det er dén vision, som ligger bag Pelles tale til de arbejdsløse i sidste bind af *Pelle Erobreren*:

”[...] nu kom han med en idé, de aldrig skulle gå træt på, og som kunne bære dem helt igennem. Og ingen skulle komme og sige, at han ikke kunne fatte den, for det var hjemmets enkle tanke, ført ud til at omfatte det hele. Ellen havde lært

ham den, og kunne de den ikke selv, så fik de gå hjem til deres koner og lære den! *De* gik ikke og rugede over, hvem af familien der ydede mindst eller tærede mest, men gav enhver efter hans behov og så på den gode vilje. Som et godt og kærligt hjem, hvor ingen rendte den anden ned, skulle verden være – mere indviklet var det hele ikke!”

Dette er Nexøs drøm og vision i kort begreb. Og han var vel i sin samtids europæiske digtergeneration dens stærkeste forkynder.

Men den samme drøm, den samme vision findes overalt, hvor der er mennesker til. Den fandtes for årtusinder siden, og den lever i dag. Siden Nexøs død er drømmen blevet genformuleret af andre, og den vil i fremtiden blive udtrykt på stadig nye måder.

I 1969, 100-året for Nexøs fødsel, blev den udtrykt således af Inger Christensen:

Et samfund kan være så stenet,
at alt er en eneste blok,
og indbyggermassen så benet,
at livet er gået i chok.

Og hjertet er helt i skygge,
og hjertet er næsten hørt op,
til nogen begynder at bygge
en by, der er blød som en krop.

Kilde

Manuskript modtaget fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Takketale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/henrik-ydes-tale-ved-modtagelsen-af-georg-brandes-prisen>